

HỢP TÁC VIỆT NAM - NHẬT BẢN VỀ GIÁO DỤC ĐẠI HỌC TRONG GIAI ĐOẠN HIỆN NAY VÀ ĐỊNH HƯỚNG PHÁT TRIỂN

TS. NGUYỄN KHẮC BÌNH
Bộ Giáo dục & Đào tạo

1. Đặt vấn đề

Những năm gần đây, Nhật Bản là một trong những nước viện trợ không hoàn lại lớn nhất cho ngành Giáo dục Việt Nam, trong đó có giáo dục đại học. Bên cạnh hỗ trợ giáo dục mầm non, tiểu học, trung học phổ thông và giáo dục chuyên nghiệp, Chính phủ Nhật Bản đã hỗ trợ giáo dục đại học thông qua các dự án, chương trình hợp tác và hỗ trợ trực tiếp cho một số trường đại học ở Việt Nam. Cụ thể:

- Viện trợ nâng cao năng lực giáo dục, đào tạo, nghiên cứu khoa học thông qua các dự án và tiểu dự án như: Dự án tài trợ học bổng phát triển nguồn nhân lực cho Việt Nam, thực hiện việc đào tạo cán bộ Việt Nam có trình độ thạc sĩ tại các trường đại học Nhật Bản; Dự án nâng cao năng lực đào tạo nguồn nhân lực trong lĩnh vực công nghệ thông tin và truyền thông (ICT); Dự án nâng cấp cơ sở vật chất cho Khoa Nông nghiệp của Trường Đại học Cần Thơ, v.v...;

- Chương trình học bổng của Nhật Bản: Hàng năm, Chính phủ Nhật Bản dành cho Việt Nam hơn 100 suất học bổng dài hạn đối với trung học chuyên nghiệp, cao đẳng, đại học và sau đại học.

Bên cạnh đó, Chính phủ Nhật Bản cũng dành học bổng Monbusho ngắn hạn cho Việt Nam nhằm giúp đỡ Việt Nam đào tạo, bồi dưỡng nâng cao trình độ chuyên môn, nghiệp vụ và nâng cao tay nghề cho đội ngũ giảng viên, cán bộ thực hành ở các cơ sở giáo dục đại học. Tính từ năm 1987 đến nay, tổng số người được đào tạo ở Nhật Bản theo học bổng Monbusho các loại là hơn 1100 người trong nhiều lĩnh vực.

Hàng năm, Tổ chức JICA tiếp nhận hàng chục cán bộ đi đào tạo ngắn hạn nâng cao nghiệp vụ chuyên môn theo chương trình đào tạo của các đối tác với Việt Nam.

Tính từ năm 1987 đến nay, tổng số người được đào tạo ở Nhật Bản theo học bổng của Bộ Giáo dục, Văn hoá, Thể thao, Khoa học và Công nghệ Nhật Bản chủ yếu ở bậc Đại học hơn 1000 người (chưa kể những người được đào tạo qua hợp tác song phương giữa các bộ, ngành, viện và các trường đại học);

- Chính phủ Nhật Bản cử giảng viên tình nguyện sang Việt Nam giảng dạy tiếng Nhật và chuyên môn tại một số trường đại học nhằm đào tạo giảng viên

tiếng Nhật để hỗ trợ Chương trình dạy thí điểm tiếng Nhật ở giáo dục phổ thông;

- Chương trình giao lưu học sinh, sinh viên Nhật Bản ASEAN: Nhằm thúc đẩy sự hợp tác trong lĩnh vực giáo dục và đào tạo, kể từ năm 2001, hàng năm, Chính phủ Nhật Bản tổ chức các chương trình trao đổi học sinh từ các nước ASEAN.

2. Tình hình hợp tác song phương giữa các trường đại học Việt Nam và Nhật Bản trong thời gian qua

Bên cạnh tài trợ của Chính phủ Nhật Bản ở cấp Chính phủ, các trường đại học Việt Nam và Nhật Bản đã có những hợp tác song phương trên nhiều lĩnh vực hoạt động, mở rộng sự hiểu biết về văn hoá giữa hai nước, tăng cường đoàn kết hợp tác và nhằm nâng cao năng lực đào tạo, nghiên cứu khoa học, góp phần thúc đẩy khả năng cạnh tranh và hội nhập của các trường đại học của Việt Nam. Hoạt động hợp tác song phương giữa các trường cũng hết sức đa dạng và phong phú. Có thể nêu một số hoạt động như sau:

Cho đến nay đã có hơn 100 trường đại học của Việt Nam có các chương trình hợp tác với các trường đại học của Nhật Bản. Chúng ta không chỉ hợp tác trong lĩnh vực đào tạo mà cả trong lĩnh vực nghiên cứu khoa học, trao đổi sinh viên, giảng viên.

Trường Đại học Giao thông Vận tải TP. Hồ Chí Minh đã chính thức tham gia nghiên cứu khoa học với Hiệp hội Xúc tiến Khoa học kĩ thuật Nhật Bản (Japan Society for the Promotion of Science - JSPS) do Trường Đại học Hiroshima điều phối (cùng với các Trường Đại học Kobe, Đại học Tokyo, Đại học Khoa học và Công nghệ Hàng hải Tokyo).

Trường Đại học Hàng hải Việt Nam đã đẩy mạnh các chương trình hợp tác đào tạo với Trường Đại học Hàng hải Kobe (nay thuộc Đại học Kobe), Trường Đại học Hàng hải Tokyo (nay là Trường Đại học Khoa học và Công nghệ Hàng hải, Trường Đại học Kỹ thuật Hàng hải Nhật Bản). Thông qua các chương trình hợp tác với các đối tác Nhật Bản nêu trên, Trường Đại học Hàng hải Việt Nam đã cử đi đào tạo được nhiều chuyên gia quản lí giáo dục hàng hải...

Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn (Đại học Quốc gia Hà Nội) đã xây dựng và phát triển quan hệ hợp tác với nhiều trường đại học của Nhật Bản, tiêu biểu là Đại học Tokyo, Đại học Osaka, Đại

học Kansai, v.v... Từ năm 2008, Chương trình Giảng dạy trực tuyến (E-learning, thuộc khuôn khổ Diễn đàn bốn trường đại học Đông Á) với Đại học Tokyo đã chính thức bắt đầu, tạo cơ hội cho sinh viên ngành Nhật Bản học được trực tiếp tham dự các giờ giảng cùng với sinh viên Đại học Tokyo.

Trường Đại học Sư phạm TP. Hồ Chí Minh đã hợp tác song phương với đối tác Nhật Bản, cụ thể: Năm 2004, bộ môn Giáo dục Đặc biệt của trường kí kết thỏa thuận hợp tác giao lưu với Đại học Ritsumeikan (Kyoto). Theo thỏa thuận trao đổi giáo viên, hàng năm Đại học Ritsumeikan sẽ cử các giáo sư sang bộ môn Giáo dục Đặc biệt của trường giảng dạy. Bên cạnh các hỗ trợ từ phía đại học Nhật Bản, nhà trường cũng đã hỗ trợ sinh viên Nhật học tiếng Việt.

Trường Đại học Khoa học Tự nhiên (Đại học Quốc gia Hà Nội), từ sau năm 2000, đã thiết lập quan hệ hợp tác với nhiều trường đại học, viện nghiên cứu, cũng như các công ti, tổ chức của Nhật bản. Ngoài những quan hệ chính thức được thiết lập trên cơ sở kí kết các văn bản hợp tác, còn có các quan hệ trao đổi theo nhóm chuyên môn giữa các nhà khoa học của Trường Đại học Khoa học Tự nhiên với các trường đại học của Nhật bản. Các hình thức hợp tác, trao đổi là hợp tác đào tạo, hợp tác nghiên cứu chung, trao đổi cán bộ và sinh viên, đồng tổ chức hội nghị, hội thảo quốc tế, xây dựng các dự án nâng cao năng lực và mua sắm trang thiết bị bổ sung phục vụ công tác giảng dạy và nghiên cứu khoa học.

Thông qua các hợp tác song phương và đa phương với các trường đại học và viện nghiên cứu của Nhật Bản, Trường Đại học Khoa học Tự nhiên đã có nhiều dự án triển khai thực hiện với sự tài trợ của phía Nhật bản:

- Dự án liên kết đào tạo sau đại học hợp tác với Viện Khoa học và Công nghệ tiên tiến Nhật bản (JAIST) về các lĩnh vực công nghệ thông tin, khoa học vật liệu;

- Chương trình hợp tác với Đại học Osaka đã tạo điều kiện cho nghiên cứu sinh bảo vệ thành công luận án tiến sĩ, hàng chục lượt cán bộ Việt Nam sang thực tập và trao đổi khoa học, hàng chục lượt cán bộ và nghiên cứu sinh của Đại học Osaka sang Việt Nam;

- Nhiều đề tài nghiên cứu chung đã hình thành và triển khai thực hiện, góp phần thiết thực cho phát triển kinh tế - xã hội Việt Nam, tạo điều kiện cho việc trao đổi khoa học và cán bộ như: đề tài nghiên cứu về Môi trường nông thôn Việt nam; đề tài nghiên cứu về Hoạt động kinh tế - xã hội trong nông nghiệp vùng châu thổ sông Hồng; đề tài nghiên cứu về Giảm thiểu tai biến liên quan đến biến đổi khí hậu; đề tài nghiên cứu về Môi trường và phát triển bền

vững; đề tài nghiên cứu về Kế hoạch phát triển năng lượng quốc gia giai đoạn 2006 – 2015, v.v...

3. Đánh giá tình hình hợp tác về giáo dục đại học giữa Việt Nam và Nhật Bản

3.1. Thành tựu

- Chương trình hợp tác trong giáo dục đại học từ cấp Chính phủ tới hợp tác song phương giữa các trường đại học Việt Nam và Nhật Bản đã thể hiện được chủ trương tăng cường hội nhập, tranh thủ sự giúp đỡ và hợp tác quốc tế. Từ đó, nâng cao chất lượng đào tạo của các trường đại học Việt Nam theo hướng tiếp cận các chương trình đào tạo của các trường đại học đẳng cấp quốc tế nhằm đáp ứng yêu cầu của công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc trong thời kì hội nhập quốc tế;

- Khẳng định uy tín và thế đứng của trường đại học Việt Nam trong khu vực thông qua việc gia nhập các hiệp hội đại học chuyên ngành. Đồng thời, việc hợp tác với các trường đại học của Nhật Bản đã giúp các trường đại học của Việt Nam tăng cường tiến trình hội nhập và quảng bá hình ảnh của mình với bạn bè trong khu vực và trên thế giới;

- Thông qua hợp tác với Nhật Bản, các trường đại học Nhật Bản, các tập đoàn kinh tế lớn của Nhật Bản và quốc tế, chúng ta có thể tìm được các cơ hội hợp tác đầu tư trong lĩnh vực giáo dục đại học, nghiên cứu khoa học và cả trong lĩnh vực sản xuất, dịch vụ;

- Sự hợp tác giữa các trường đại học Việt Nam và Nhật Bản đã đem đến sự giao lưu văn hóa Việt - Nhật; tăng cường sự hiểu biết lẫn nhau góp phần vào việc củng cố và phát triển các mối quan hệ quốc tế trong khu vực và trên thế giới;

- Thông qua sự hợp tác với Nhật Bản đã đào tạo được một số lượng cán bộ nghiên cứu khoa học, kĩ sư chất lượng cao góp phần bổ sung lực lượng cán bộ nghiên cứu khoa học, cán bộ giảng dạy cho các trường đại học và kĩ sư chất lượng cao ở Việt Nam.

Tuy nhiên, hợp tác với Nhật Bản trong lĩnh vực giáo dục đại học vẫn còn một số hạn chế cần khắc phục để tăng cường hơn nữa quan hệ hợp tác.

3.2. Bài học kinh nghiệm

- Tuân thủ những nguyên tắc trong đường lối, chính sách đối ngoại của Đảng và Nhà nước ta để tranh thủ sự giúp đỡ, hợp tác với Nhật Bản từ cấp Chính phủ đến sự hợp tác song phương giữa các trường đại học của Việt Nam và Nhật Bản nhằm nâng cao chất lượng giáo dục đại học; tiếp cận với các chương trình tiên tiến của các trường đại học đẳng cấp Nhật Bản và quốc tế nhưng vẫn giữ được sự ổn định về chính trị, giữ được bản sắc văn hóa, giá trị truyền thống của con người Việt Nam;

- Muốn tăng cường hợp tác với Chính phủ Nhật

Bản và hợp tác song phương giữa các trường đại học Việt Nam - Nhật Bản, phía Việt Nam cần phải rà soát, đánh giá lại các chương trình đào tạo hiện nay ở các trường đại học trọng điểm của Việt Nam; đồng thời, tìm hiểu sâu những lĩnh vực đào tạo của các trường đại học Nhật Bản để tìm đúng đối tác hợp tác trong lĩnh vực đào tạo và nghiên cứu khoa học;

- Để sự hợp tác Việt - Nhật trong giáo dục đại học có hiệu quả, các trường đại học Việt Nam cần bồi dưỡng kiến thức quản lý, chuyên môn, ngoại ngữ cho đội ngũ cán bộ làm công tác quản lý và thực thi nhiệm vụ tại các dự án do phía Nhật Bản tài trợ;

- Không ngừng đầu tư cơ sở vật chất cho các trường đại học Việt Nam để tăng tính cạnh tranh, đối ứng từ phía Việt Nam, đáp ứng những yêu cầu của đối tác Nhật Bản nhằm góp phần từng bước nâng cao chất lượng đào tạo, uy tín và hình ảnh của trường đại học Việt Nam đối với các trường đại học Nhật Bản và quốc tế.

4. Định hướng hợp tác với Nhật trong giáo dục đại học

4.1. Về hợp tác đào tạo đội ngũ cán bộ quản lý và giảng viên cho các cơ sở giáo dục đại học

- Tiếp tục triển khai Văn bản ghi nhớ giữa Bộ Giáo dục và Đào tạo Việt Nam với Bộ Văn hóa, Thể thao, Khoa học và Công nghệ Nhật Bản về việc Nhật Bản giúp Việt Nam đào tạo 1000 tiến sĩ ở các trường đại học tại Nhật Bản;

- Tiếp tục thực hiện tốt chương trình học bổng hàng năm của Chính phủ Nhật Bản dành cho sinh viên Việt Nam, đảm bảo đúng quy định trong xét tuyển để nâng cao chất lượng của lưu học sinh Việt Nam học tập ở Nhật Bản;

- Phối hợp với Tổ chức JICA để tiếp tục đào tạo, bồi dưỡng nâng cao năng lực cho cán bộ quản lý của các cơ sở giáo dục đại học Việt Nam thông qua chương trình đào tạo ngắn hạn;

- Tăng cường các chương trình trao đổi giảng viên giữa các trường đại học Việt Nam và Nhật Bản, đặc biệt là việc mời các giáo sư của Nhật Bản đã nghỉ hưu sang giảng dạy tại các trường đại học Việt Nam.

4.2. Về hỗ trợ cơ sở vật chất

- Đề nghị Chính phủ Nhật Bản tiếp tục thực hiện các dự án tài trợ trong giáo dục đại học từ trước đây, đặc biệt là các dự án về xây dựng cơ sở vật chất để đào tạo các ngành về Nhật Bản học, các trung tâm nghiên cứu về Nhật Bản và nghiên cứu khoa học hợp tác với các cơ sở giáo dục đại học Việt Nam;

- Đề nghị các trường đại học Nhật Bản giúp các trường đại học Việt Nam trong việc xây dựng các ngành đào tạo nghiên cứu về văn hóa, lịch sử của hai nước và xây dựng cơ sở thí nghiệm phục vụ việc triển khai các đề tài nghiên cứu chung của hai quốc gia;

- Các cơ sở giáo dục đại học của Việt Nam cần tranh thủ sự hợp tác song phương với các trường đại học Nhật Bản để củng cố, nâng cấp cơ sở đào tạo nhất là các thiết bị thí nghiệm, thực hành trong lĩnh vực công nghệ cao.

4.3. Về nghiên cứu khoa học

- Tăng cường sự giao lưu, tiếp xúc giữa các trường đại học Nhật Bản và Việt Nam thông qua các hội thảo khoa học, hợp tác nghiên cứu khoa học để đổi mới các hoạt động nghiên cứu khoa học theo hướng gắn liền nghiên cứu khoa học với đào tạo và phục vụ nhu cầu phát triển kinh tế - xã hội của đất nước;

- Đẩy mạnh việc hợp tác nghiên cứu khoa học giữa các trường đại học Việt Nam và Nhật Bản theo hướng phối hợp thực hiện chung đề tài nghiên cứu.

4.4. Về trao đổi giảng viên, sinh viên

- Tiếp tục triển khai Đề án tiếp nhận các chuyên gia, giáo sư Nhật Bản đã nghỉ hưu sang tham gia giảng dạy tại các trường đại học của Việt Nam;

- Đề nghị Chính phủ Nhật Bản giúp đỡ cử giáo viên tình nguyện sang Việt Nam giảng dạy tiếng Nhật và chuyên môn tại một số trường đại học nhằm hỗ trợ việc đào tạo giáo viên tiếng Nhật để hỗ trợ Chương trình dạy thí điểm tiếng Nhật ở giáo dục phổ thông;

- Tham gia có hiệu quả Chương trình giao lưu học sinh, sinh viên Nhật Bản ASEAN nhằm tăng cường giao lưu văn hóa giữa hai nước và các nước trong khu vực và thế giới.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Báo cáo hợp tác với Nhật của một số trường đại học tại Hội nghị Hợp tác Việt - Nhật năm 2009.
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo, *Tư liệu hợp tác quốc tế trong lĩnh vực giáo dục đào tạo (Báo cáo tổng kết năm học 2009, 2010, 2011, 2012 về giáo dục đại học)*.

SUMMARY

In recent years, Japan has been among the biggest grant donors for Vietnamese education sector, including higher education. Not only do we cooperate in the area of training but also in the area of science research, student and lecturer exchange with Japanese universities. The bilateral cooperation activities among universities are very rich and diverse in nature. The author has mentioned the status of bilateral cooperation among Vietnamese and Japanese universities in the past years and assessed this status through achievements and experience lessons. On this basis, the author has put forth the orientation for developing cooperation with Japan regarding higher education going forward.